

19 . Arva | Comuna: Broșteni | Județ: Vrancea | Punct: Biserica parohială Sfântul Nicolae a fostului schit Căpătanu | Anul: 2001

Anul: 2001

Cod RAN: 175484.01

Perioade: Evul Mediu

Epoci: Evul Mediu

Categorii sit: Religios, ritual și funerar

Autori: Aurel Ioan Botez, Emil Lupu, Gheorghe Sion

Instituții: SC Abral Artproduct SRL București, SC Abral Artproduct SRL București, SC Abral Artproduct SRL București

Raport

Fostul schit Căpătanu a fost ridicat la o dată necunoscută încă, majoritatea celor care s-au ocupat de istoricul lui considerând că aparține celei de-a doua jumătăți a sec. al XVIII-lea, ctitori fiind mai mulți membri ai familiei Căpătanu. Prima atestare documentară este din anul 1769. În anul 1797 schitul a fost închinat Episcopiei Romanului de urmașii ctitorilor, Silvestru și Macarie ieromonahi și alte rude ale lor, datorită condițiilor financiare dificile în care ajunsese schitul. Cutremurul din anul 1802 a produs stricăciuni mari ansamblului, urmate de o importantă reparație. În timpul primului război mondial, biserica a fost folosită ca adăpost de armatele Puterilor Centrale, suferind noi distrugerii, urmate apoi de reparații ample. Înainte de cutremurul din anul 1940, în toamnă, a fost realizată ("repictată") actuala pictură interioară de către un pictor focșănean.

În perioada 11 iunie - 20 iunie 2001, a fost realizată prima campanie de cercetare arheologică, pentru obținerea datelor necesare întocmirii proiectului de restaurare-consolidare a bisericii, în faza studiului de fezabilitate. Au fost efectuate opt casete (concomitent cu investigațiile geotehnice), cinci la exteriorul bisericii și trei în interiorul acesteia, iar la aprox. 30 m S de biserică au mai fost efectuate două șanțuri de sondaj.

Pământul viu, reprezentat de un loess prăfos sau uneori, nisipos, se află la o adâncime variabilă, situată între -2,2/-2,8 m față de waagriss, în funcție de configurația terenului natural, având în vedere că amplasarea bisericii s-a realizat pe un teren aflat într-o ușoară pantă, orientată N-S. Peste acesta, cu o grosime variabilă de 0,4/0,6 m, se află o depunere aluvionară de pământ castaniu cu urme vegetale și mult pietriș. Mai ales pe laturile de S și de E ale bisericii, acest strat a fost perforat de o depunere antropică alcătuită din loess și cărbune de lemn, mici fragmente de chirpici ars, oase umane. Deasupra acestuia apare stratul de loess aruncat, rezultat din săparea fundațiilor bisericii, contaminat de mortar din nivelul de construcție al fundației și de o lentilă de mortar din nivelul de construcție al elevației. În unele casete a fost surprins un nivel de moloz, aparținând unei etape de distrugere parțială a bolților bisericii, iar în pridvor, acest nivel este suprapus de un strat de mortar din ciment, aparținând construirii pridvorului actual. Nivelurile din sec. XIX - XX au fost în mare parte afectate, la exteriorul bisericii, de amenajarea soclului de piatră actual și a unui trotuar din bolovani de râu.

Fundațiile bisericii au fost realizate unitar la nivelul tuturor compartimentelor sale. A fost, inițial, realizat un șanț de fundare ce a ajuns până la pământul viu (cu excepția zonei altarului), în care a fost turnat un amestec de bolovani de râu de dimensiuni medii cu mortar de var și nisip. Deoarece partea superioară a fundației depășea nivelul de călcare al constructorilor, în unele zone a fost amenajată o gardină din bolovani de râu pe post de cofrag, ce s-a păstrat în zona pronaosului. În zona altarului, unde șanțul de fundare a întâlnit un mormânt anterior de înhumare pe care l-a deranjat, peretele exterior al fundației a căpătat un aspect neregulat.

Fundațiile au o înălțime totală între 0,8/1 m și nu prezintă crăpături, fracturi sau forme de tasare.

Fundația peretelui de compartimentare dintre naos și pronaos prezintă, în zona casetei interioare efectuate, două fisuri superficiale.

Pridvorul actual a fost adăugat într-o perioadă neprecizată, între 1802 și primul război mondial, preluând traseul laturilor de N și de S ale pridvorului anterior și și-a adosat fundația sa laturii de V a celui inițial.

Această fundație este alcătuită tot din bolovani de râu înecați în mortar, dar de ciment, având talpa de fundare cu 0,1/0,2 m mai jos.

În această etapă a cercetării ne-am propus să rezolvăm doar câteva dintre problemele de evoluție a bisericii fostului ansamblu monahal. De aceea, multe dintre aspecte vor deveni puncte ale capitolului de probleme nelămurite.

1. Pe amplasamentul cimitirului sătesc și al bisericii actuale a funcționat o altă biserică și un cimitir aferent. A fost surprinsă o groapă de mormânt în Cas. 2, care a fost tăiată de șanțul de fundare a bisericii actuale. În interiorul altarului a fost descoperit in situ un picior de cruce și oseminte umane în poziție secundară. Tot pe acest amplasament a funcționat și o construcție civilă, din interiorul acesteia provenind un fragment de cahă cu fața închisă și cu picior, micasată și cu decor vegetal stilizat, reprezentând o floare de crin. Piesa se datează larg în sec. XVII - prima jumătate a sec. XVIII.

Însă imediat deasupra pământului viu a fost observat și un nivel de loess conținând mult pigment de cărbune și mici fragmente de chirpici ars care, stratigrafic, este cel mai vechi nivel de locuire de aici.

2. La o dată încă neprecizată, dar, cu o mare aproximare, în a doua jumătate a sec. al XVIII-lea, pe una din moșiile cetii de neam a Căpătanilor, cu aprobarea întregii obști răzeșești, a fost edificat ansamblul monahal cu hramul "Sfântului Nicolae". Planul bisericii era de tip treflat, având compartimentările obișnuite, din care astăzi nu se mai păstrează pridvorul. În mod sigur, peste pronaos se înălța un turn clopotniță accesat printr-o scară practică în grosimea zidurilor de N și de V ale pronaosului; este posibil să fi existat și o turlă peste naos. În urma investigațiilor din casele denumite Cas. 1, Cas. 6, Cas. 7, s-a constatat că, inițial, biserica a avut un pridvor cu o lungime de aprox. 2 m, țesut la nivelul fundației și al elevației cu pronaosul bisericii.

Pentru ridicarea bisericii, probabil că a fost folosită forță de muncă locală și materiale de construcție aflate în prejmă. A fost realizată o fundație din bolovani de râu, provenind din albia Milcovului și de pe panta sudică a Măgurii Odobești. Anterior săpării fundației a fost realizată o nivelare a terenului natural, panta orientată N-S determinând dimensiunile diferite ale fundației bisericii pe laturile de N și de S, cota stratului de pământ viu fiind urmărită, în toate situațiile, de talpa fundației.

Biserica a avut, în etapa inițială, un soclu din cărămizi de epocă (26 x 12 x 4 cm), alcătuit din 3 - 5 asize. Acesta era decroșat exterior față de elevație și a reprezentat stratul de egalizare necesar pentru o corectă construire a paramentului. Atât la nivel de soclu cât și de elevație, a fost folosită cărămidă de epocă, având dimensiunile precizate anterior. Cărămida a fost realizată din materie primă locală, cu un conținut mare de sare, cu o ardere nesatisfăcătoare și cu o grosime ce varia de la 4 la 5 cm.

A existat o pictură inițială interioară. Resturi de tencuială originală au fost descoperite în toate compartimentele interioare ale bisericii investigate arheologic, sub tencuiala actuală. Portalul și ancadramele de ferestre credem că sunt cele originale. Tâmpla actuală, pe o înălțime de 2,5 m, ca și pictura din registrul inferior, pot aparține primei etape. Ea a fost construită inițial întrețesută la nivel de fundație și adosată la nivel de elevație la pereții de S și N ai altarului.

3. Probabil cu ocazia cutremurului din anul 1802, biserica a suferit mari distrugerii. Credem, că la acea dată au fost avariate, foarte grav, boltirile și clopotnița de pe pronaos. Arheologic, nu au fost surprinse urmările acestor distrugerii, molozul fiind probabil îndepărtat de pe nivelul de călcare. Această etapă este pusă în evidență mai ales de corespondența epitropilor schitului cu domnia Moldovei, căreia îi sunt solicitate ajutoare financiare pentru reparații, în anul 1803.

4. Imediat după anul 1803, biserica schitului a fost reparată. Amploarea distrugerilor din 1802 și, deci, a reparațiilor din perioada următoare, se reflectă la nivelul bolților și turnului clopotniță, ce au fost, în totalitate, refăcute din lemn.

5. Considerăm că actualul pridvor a fost construit în perioada interbelică. Nivelul său de construcție suprapune o vatră deschisă, datată în perioada primului război mondial. Realizarea sa a fost ulterioară altor două momente: primul este reprezentat de demolarea pridvorului original, iar al doilea moment este reprezentat de ridicarea a două contraforturi, ce au preluat partea inferioară a elevației primului pridvor. Tot acum este înlocuit soclul original din cărămidă cu actualul soclu din piatră de talie. Contemporană cu această etapă credem că este realizarea unei centuri superioare și refacerea bolților sus amintite, care sunt "sigilate" de realizarea actualei picturi, anterioară anului 1935.

Pardoseala din scândură a fost realizată înainte de pictura actuală; suportul de tencuială se oprește (în toate casele interioare efectuate), la nivelul pardoselii din scândură.

Nu se cunosc primele două etape de locuire umană pe acest teritoriu. Urmele unor morminte deranjate de fundațiile bisericii ne conduc la afirmația că pe acest loc a funcționat un cimitir medieval cu o biserică aferentă. Plasarea în timp și descoperirea unor complexe aparținând acestor etape, sunt probleme de rezolvat într-o cercetare viitoare.

Nu a putut fi datată absolut nici edificarea bisericii și nici vreo altă etapă de reparație, cu excepția picturii actuale. Analizând conținutul actului de închinare din data de 20 iulie 1797 putem formula câteva observații istorice cu privire la condițiile ctitoririi schitului:

- Faptul că actul de închinare din 20 iulie 1797 este semnat de rude colaterale ale unui preot Apostol Căpătanu și de obștea satească, ne oferă prezumția că acest preot este ctitorul principal al schitului și că la acea dată nu existau moștenitori de gradul I ai acestuia (vezi însă și preotul Gheorghe Moise care se iscălește ca preot, fără grad de rudenie cu Apostol). O altă concluzie ar fi aceea că schitul poartă numele satului și nu al preotului ctitor, care poartă la rândul lui numele satului unde se afla biserica la care slujea sau poate ca o subliniere a faptului că era "om al locului", al satului Căpătanu.

- Participarea obștii satești la actul de închinare nu poate fi motivată decât prin participarea acesteia la actul de ctitorire, alături de Apostol Căpătanu, (considerat ctitorul principal), participare realizată în diferite forme. Așa se explică faptul că închinarea are nevoie și de acordul "poporenilor".

- Faptul că Apostol Căpătanu era preot, absența altei biserici (contemporană cu schitul) care să deservească comunitatea locală, surprinderea unor morminte anterioare bisericii actuale și nominalizarea ctitoriei fie ca biserică (chiar și în actul de închinare !), fie ca schit, ne determină să credem că preotul ctitor nu a făcut altceva decât să ridice, cu participarea întregului sat, o nouă biserică pe locul uneia mai veche. Absența descendenților direcți și probabil decesul soției, l-a determinat să transforme (în baza drepturilor de ctitor), biserica ctitorită în schit de sat, iar el să se călugărească în parohia pe care o deservea. Acest caz nu ar fi singular pentru epocă și zonă, acordul Episcopiei fiind foarte ușor de obținut. Probabil că fosta casă parohială, aflată undeva în preajmă, a fost transformată în corp de chilii.

Exemplul ctitorului a fost urmat de nepoții lui, care semnează actul de închinare în calitate de monahi ai schitului (Silvestru ieromonah, Macarie monah).

- Probabil că în toată perioada de funcționare a schitului, biserica a continuat să deservească și satul Căpătanu. De menționat că satul este anterior schitului, numele său provenind probabil de la antroponimul ce desemna o ceată de neam, membră a unei obști teritorializate umblătoare pe bătrâni, ce s-a desfăcut anterior sec. XVIII. Această ambiguitate de statut credem că s-a datorat atât dublei funcțiuni (schit și biserică comunitară), cât și aspectului ansamblului arhitectonic (o biserică înconjurată de un cimitir sătesc, cu una sau mai multe clădiri împrăștiate în jur, în care viețuiau descendenți ai familiei Căpătanu, ce obținuseră ranguri monahale, scutiți de impozitele apăsătoare ale epocii).

- În ceea ce privește pictura murală, în acest moment se observă clar două etape. Cea mai recentă datează dinaintea anului 1935, când există informații că a fost spălată pictura iconostasului, pereții altarului și sânilor. Cea mai veche, pentru care nu avem momentan elemente de datare, se observă la partea inferioară a iconostasului. În tradiția locală a rămas faptul că biserica a fost folosită drept grajd și adăpost în acea perioadă. Probabil că atunci a fost pierdut și clopotul (actualul clopot fiind realizat după primul război mondial).

Descoperirea urmelor unei vetre simple, sub nivelul de construcție al actualului pridvor, ne determină să afirmăm că trupele aflate în prejma frontului de pe linia Galați – Mărăști – Mărășești - Oituz, au depreciat mai amplu biserica decât cutremurele anterioare și ulterioare.

Secțiunile I și II realizate la cca. 20 de m S de biserică, nu au oferit informații arheologice importante. Putem afirma doar că în sectorul sondat nu există urmele unor anexe ale schitului și nici urme antropice anterioare.

Informații suplimentare online

[Raportul 1240 din cronica.cimec.ro](http://cronica.cimec.ro)

[Localizare pe hartă, folosind Mapserver Cimec.ro](#)
